

แบบรายการประกอบคำขอประเมินผลงาน
ผลงานที่เป็นผลการดำเนินงานที่ผ่านมา
เรื่อง การศึกษาความเข้มข้นกลิ่นที่ก่อให้เกิดเหตุรำคาญ
ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕
ของ

ชื่อ นายทัยรัช หิรัญเรือง
ตำแหน่งนักวิชาการสาธารณสุข ระดับชำนาญการ
ตำแหน่งเลขที่ ๒๑๒๖
กลุ่มพัฒนาอนามัยสิ่งแวดล้อมจากมลพิษ
สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม.

กรมอนามัย

เพื่อแต่งตั้งให้ดำรง
ตำแหน่งนักวิชาการสาธารณสุข ระดับชำนาญการพิเศษ
ตำแหน่งเลขที่ ๒๑๐๗
กลุ่มพัฒนาการสุขาภิบาล
สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม

กรมอนามัย

ผลงานที่เป็นผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

๑. ชื่อผลงานเรื่อง การศึกษาความเข้มข้นกลิ่นที่ก่อให้เกิดเหตุรำคาญ ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕
A Study of Nuisance Odor Concentration according to the Public Health Act B.E. ๒๕๓๕

๒. ระยะเวลาที่ดำเนินการ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๐

๓. สัดส่วนของผลงานในส่วนที่ตนเองปฏิบัติ ๙๐ %

- ๓.๑ จัดทำรายละเอียดโครงการ วัตถุประสงค์ ขอบเขตการศึกษา กรอบแนวคิด และแผนการดำเนินงาน
- ๓.๒ ศึกษา ทบทวน รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลิ่นรวมถึงมาตรฐาน และวิธีการตรวจสอบกลิ่นทั้งในและต่างประเทศ
- ๓.๓ ออกแบบ พัฒนา และปรับปรุงคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่แบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์ประชาชน
- ๓.๔ ประสานงานกับศูนย์อนามัยที่ ๑ - ๑๒ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดและ/หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อร่วมพิจารณาคัดเลือกสถานที่ที่ถูกร้องเรียนเหตุรำคาญพร้อมวางแผนการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม
- ๓.๕ การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจและตรวจวัดค่าความเข้มข้นกลิ่น สภาพอุตุนิยมิวิทยา ระดับความน่ารังเกียจ และสัมภาษณ์ประชาชนที่อยู่อาศัยในจุดที่ทำการตรวจวัดความเข้มข้นกลิ่น
- ๓.๖ รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๗ จัดทำรายงานผลการศึกษามัธยมศึกษาฉบับสมบูรณ์ (Final Report)

๔. ผู้ร่วมจัดทำผลงาน

๑. นางสาวปริญญิต์ ใหม่เจริญศรี	สัดส่วนของผลงาน	๕	%
๒. นายดวงสิทธิ์ วิมุขตายน	สัดส่วนของผลงาน	๕	%

๕. บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาระดับความเข้มข้นกลิ่นในบรรยากาศที่ก่อให้เกิดเหตุรำคาญ ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ จนกระทั่งทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนรำคาญและ ร้องเรียนมายังหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น โดยการใช้เครื่องมือตรวจวัดความเข้มข้นกลิ่นภาคสนามเนซัลเรนเจอร์ (Nasal Ranger) พร้อมกับจำแนกระดับความน่ารังเกียจของกลิ่นจำนวนทั้งสิ้น ๑๕๑ ตัวอย่างกลิ่น โดยเจ้าหน้าที่ ที่ได้รับการฝึกปฏิบัติในการตรวจวัดกลิ่น นอกจากนี้ ยังมีการใช้แบบสัมภาษณ์ประชาชน จำนวน ๑๒๒ ครั้งเรือน ที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงโดยรอบสถานประกอบกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพประเภทกิจการเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ กิจการเกี่ยวกับอาหาร กิจการที่เกี่ยวกับสัตว์และผลิตภัณฑ์ และแหล่งกำเนิดกลิ่นอื่นๆ ที่ถูกร้องเรียน เหตุรำคาญในพื้นที่ ๒๐ จังหวัดทั่วประเทศ

ผลการศึกษาพบว่า ความเข้มข้นกลิ่นที่ตรวจวัดในบริเวณบ้านเรือนประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียง แหล่งกำเนิดกลิ่นข้างต้น มีค่า <math>< 2, 2, 4, 7, 15, 30</math> และ ๖๐ หน่วยกลิ่น (D/T) โดยประชาชนมากกว่าร้อยละ ๘๐ ที่สัมผัสกลิ่นตั้งแต่ ๔ หน่วยกลิ่นขึ้นไป ระบุว่า จะทำการร้องเรียนที่ระดับความเข้มข้นเหล่านี้ เมื่อทำการจำแนกกลิ่น ที่ระดับความเข้มข้น ๔ หน่วยกลิ่น พบว่า ประมาณร้อยละ ๓๕ ของตัวอย่างกลิ่นที่ตรวจวัดถูกจำแนกว่าเป็นกลิ่นที่ไม่ น่ารังเกียจในระยะสั้นๆ หากสัมผัสบ่อยอาจทำให้กลายเป็นกลิ่นที่น่ารังเกียจได้และร้อยละ ๖๕ ของตัวอย่างกลิ่น ที่ตรวจวัดถูกจำแนกว่ากลิ่นที่แรงจนกระทั่งบอกได้โดยง่ายและชัดเจนว่าเป็นกลิ่นอะไรและมีแนวโน้มหลีกเลี่ยง การสูดดมเนื่องจากเป็นสภาวะกลิ่นที่น่ารังเกียจและ/หรืออาจทำให้ระคายเคือง สอดคล้องกับผลการสอบถาม ผลกระทบต่อสุขภาพและมีความรู้สึกรำคาญของประชาชนที่พักอาศัยโดยรอบ ที่พบว่าประมาณร้อยละ ๘๐ ของประชาชนที่สัมผัสกลิ่นในระดับนี้มีอาการปวดศีรษะ คลื่นไส้ แสบจมูก น้ำมูกไหล และคันตามผิวหนังและ เกิดความรู้สึกรำคาญในระดับปานกลางขึ้นไป และเมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเข้มข้นกลิ่น ในบรรยากาศที่ก่อให้เกิดเหตุรำคาญกับผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน ผลการศึกษาพบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมี

นัยสำคัญ ($p\text{-value} < 0.05$) ดังนั้น ค่าระดับความเข้มข้นกลิ่นในบรรยากาศที่แนะนำให้ใช้ในการบ่งชี้เหตุรำคาญตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ คือ ค่าความเข้มข้นกลิ่นตั้งแต่ ๔ หน่วยกลิ่นขึ้นไป อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประชาชนจะสัมผัสกับความเข้มข้นกลิ่นในระดับต่ำกว่าค่าที่กำหนด ประชาชนก็อาจจะยังคงร้องเรียนเหตุรำคาญดังกล่าว ทั้งนี้ เนื่องจากการเกิดเหตุรำคาญมีปัจจัยหลายอย่างเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ลักษณะกลิ่น ความถี่และระยะเวลาที่สัมผัสกลิ่น เป็นต้น

คำสำคัญ: เหตุรำคาญ กลิ่น ความเข้มข้นกลิ่น ระดับความน่ารังเกียจ

๖. บทนำ

กลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ (Objectionable Odor) เป็นปัญหามลพิษทางอากาศที่ถูกร้องเรียนเป็นจำนวนมาก ในหลายประเทศทั้งในยุโรป อเมริกาเหนือ ฮองกง ออสเตรเลีย เนื่องมาจากการปล่อยก๊าซที่มีกลิ่นและการขยายตัวของชุมชนโดยรอบ (Lebrero et al, ๒๐๑๑; Nicell, ๒๐๐๙; Paillai et al., ๒๐๑๐; Wang et al, ๒๐๑๒; Environmental Protection Department, Hong Kong) ในส่วนของประเทศไทย กลิ่นเป็นปัญหาเหตุรำคาญสำคัญที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ โดยแหล่งกำเนิดกลิ่นส่วนใหญ่เป็นโรงงานหรือสถานประกอบการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข ซึ่งจากข้อมูลสถิติรวบรวมโดยกรมอนามัย พบว่าสถานการณ์ปัญหาเหตุรำคาญของประเทศไทยปัจจุบันมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยปัญหาเหตุรำคาญเรื่องกลิ่นเหม็น/กลิ่นรบกวน เป็นปัญหาที่ประชาชนร้องเรียนมากที่สุด ร้อยละ ๒๙.๒ ของเรื่องร้องเรียนทั้งหมด สอดคล้องกับข้อมูลของกรมควบคุมมลพิษตั้งแต่ปี ๒๕๕๓-๒๕๕๗ พบว่า ปัญหาเหตุรำคาญจากกลิ่นเป็นปัญหาที่ถูกร้องเรียนมากที่สุด โดยเฉลี่ยอยู่ร้อยละ ๓๘-๔๔ ของจำนวนปัญหามลพิษทั้งหมด อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีเหตุรำคาญเกิดขึ้น เจ้าพนักงานสาธารณสุขหรือผู้ได้รับแต่งตั้งจากเจ้าพนักงานท้องถิ่นจะต้องดำเนินการตรวจสอบเหตุรำคาญและรายงาน เพื่อให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นออกคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุรำคาญนั้นระงับเหตุรำคาญตามมาตรา ๒๗ และ ๒๘ แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ อย่างไรก็ตาม ผลที่ได้จากการสอบถามประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากกลิ่นมักจะสร้างความสับสนให้กับเจ้าพนักงานเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ เนื่องจากปัญหาเหตุรำคาญจากกลิ่นที่เกิดขึ้นเป็นความรู้สึกและการตอบสนองที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ดังนั้น การกำหนดเกณฑ์ที่ชัดเจนประกอบการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ว่าความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นมีเพียงใด จึงจะถือได้ว่าเป็นเหตุให้เสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพตามเจตนาของกฎหมายนั้น เป็นสิ่งที่จำเป็นและต้องใช้หลักวิชาการที่ชัดเจนและสามารถพิสูจน์ได้ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

แม้ว่าประเทศไทยจะกำหนดมาตรฐานค่าความเข้มข้นกลิ่นไว้ในกฎกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง กำหนดมาตรฐานและวิธีการตรวจกลิ่นในอากาศจากโรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๘ และประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดมาตรฐานค่าความเข้มข้นกลิ่นของอากาศเสียที่ปล่อยทิ้งจากแหล่งกำเนิด อย่างไรก็ตาม กฎหมายดังกล่าวมิได้เกี่ยวข้องกับมาตรฐานเหตุรำคาญโดยตรงเนื่องจากเป็นกฎหมายที่บังคับใช้ที่แหล่งกำเนิด ประกอบกับวิธีการตรวจวัดกลิ่นในกฎหมายทั้งสองฉบับกำหนดให้ทำตามมาตรฐานของ ASTM หรือ JIS ซึ่งเป็นวิธีการที่มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสูง มีความยุ่งยากและต้องตรวจวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการเฉพาะ ส่วนกฎหมายและมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับสารเคมีนั้น หากนำมาใช้ประกอบการวินิจฉัยเหตุรำคาญ อาจจะใช้ไม่ได้เสมอไปเนื่องจากการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวข้องกับสารเคมีเป็นการกำหนดระดับความเข้มข้นของสารใดสารหนึ่ง ในขณะที่โดยธรรมชาติของกลิ่นมักจะมาจากการผสมผสานของสารเคมีที่มีกลิ่นจำนวนมาก การมีสารผสมหลายตัวที่แม้ว่าสารเคมีแต่ละตัวมีค่าไม่เกินมาตรฐานไม่ได้หมายความว่าสารผสมนั้นจะไม่ก่อให้เกิดเหตุรำคาญ นอกจากนี้ สารเคมีหลายตัวมีค่าระดับที่เริ่มตรวจรับได้ว่ามีกลิ่น (Odor Threshold) ต่ำกว่าค่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ในสถานประกอบการและบรรยากาศมาก ทำให้ระดับความเดือดร้อนรำคาญอาจจะเริ่มเกิดขึ้นก่อนถึงระดับความเข้มข้นของสารเคมีที่กำหนดไว้ในมาตรฐานได้

ด้วยเหตุนี้ กรมอนามัย ในบทบาทของหน่วยงานราชการที่เป็นองค์กรหลักในการอภิบาลระบบอนามัยสิ่งแวดล้อมของประเทศ เพื่อคุ้มครองสุขภาพของประชาชน รวมถึงสนับสนุนการดำเนินงานตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุขของหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นในการจัดการปัญหาเหตุรำคาญ จึงได้ดำเนินโครงการศึกษาความเข้มข้น

กลิ่นที่ก่อให้เกิดเหตุรำคาญ ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ เพื่อค้นหาวิธีการตรวจวัดกลิ่นที่ไม่ซับซ้อน สามารถวิเคราะห์ผลได้ทันที เชื่อถือได้และได้รับการยอมรับในระดับสากล พร้อมกับการนำไปใช้ในการสอบสวนระดับความเข้มข้นกลิ่นที่ทำให้ประชาชนไทยร้องเรียน ข้อมูลที่ได้เหล่านี้จะถูกนำมาวิเคราะห์หาค่าระดับความเข้มข้นกลิ่นที่เหมาะสม เพื่อเสนอแนะค่าแนะนำการบ่งชี้เหตุรำคาญที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย ซึ่งจะช่วยให้การตัดสินใจพิพาทเหตุรำคาญเรื่องกลิ่นของเจ้าพนักงานที่มีความเป็นธรรม น่าเชื่อถือและตรวจสอบได้ตามหลักวิทยาศาสตร์มากยิ่งขึ้น อันจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการระงับเหตุรำคาญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และท้ายที่สุดประชาชนจะได้รับการคุ้มครองสุขภาพจากปัญหาเหตุรำคาญตามเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุขต่อไป

๗. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาระดับความเข้มข้นกลิ่นในบรรยากาศที่ก่อให้เกิดเหตุรำคาญตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕

๘. วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) แบบพรรณนาภาคตัดขวาง (Cross-sectional Descriptive Study) ซึ่งผู้วิจัยได้เริ่มดำเนินการศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรมและทำการพิจารณาคัดเลือกเครื่องมือในการตรวจวัดกลิ่นที่เหมาะสม เพื่อใช้ในการตรวจวัดความเข้มข้นกลิ่นในบริเวณที่พักอาศัยของประชาชนที่อาศัยอยู่ในรัศมีที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากปัญหาเหตุรำคาญ พร้อมทั้งใช้แบบสัมภาษณ์ประชาชนและแบบสำรวจระดับความน่ารังเกียจของกลิ่นเพื่อประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล รายละเอียดขั้นตอนมีดังนี้

(๑) พื้นที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้คือ ประชาชนซึ่งได้รับผลกระทบหรืออาจได้รับผลกระทบจากสถานประกอบการหรือสถานที่อื่นใดที่เป็นแหล่งกำเนิดของกลิ่นที่ก่อให้เกิดปัญหาความเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชน ทั้งนี้ ทำการคัดเลือกและสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยการเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างต้องเป็นบ้านพักอาศัยของประชาชนที่ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงหรือโดยรอบสถานประกอบการหรือสถานที่อื่นใด ในรัศมีไม่เกิน ๑,๐๐๐ เมตร จากเป็นแหล่งกำเนิดของกลิ่นที่ก่อให้เกิดปัญหาความเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชน (มีการร้องเรียนจากประชาชน) และแหล่งกำเนิดของกลิ่นที่ทำการสำรวจนั้นต้องเป็นกลิ่นที่ไม่ใช่สารเคมีอันตราย และเป็นแหล่งกำเนิดกลิ่นที่ราชการส่วนท้องถิ่นได้รับแจ้งข้อร้องเรียนจากประชาชนที่เกิดขึ้นระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๐ และขณะทำการเก็บข้อมูลภาคสนามนั้น ปัญหากลิ่นยังคงเป็นปัญหาเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นหรืออยู่ระหว่างการปรับปรุงแก้ไขเพื่อระงับเหตุรำคาญ รวมถึงประชาชนยินดีและสมัครใจให้ทำการศึกษา

ในการพิจารณาคัดเลือกพื้นที่ศึกษานั้น ผู้วิจัยได้ประสานศูนย์อนามัยที่ ๑ - ๑๒ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และกรุงเทพมหานคร เพื่อประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือราชการส่วนท้องถิ่นในฐานะเจ้าพนักงานท้องถิ่น ซึ่งมีอำนาจหน้าที่จัดการปัญหาเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นในพื้นที่รับผิดชอบ พิจารณาคัดเลือกและกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างข้างต้น ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น ๑๑๘ ครัวเรือน ในพื้นที่ ๒๐ จังหวัด

(๒) การคัดเลือกเครื่องมือและวิธีการตรวจวัดกลิ่น

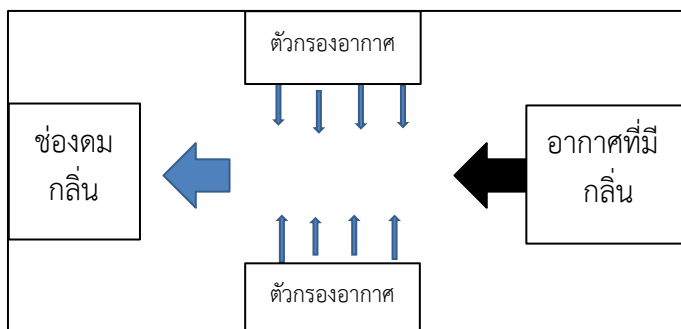
เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจวัดความเข้มข้นกลิ่นที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ เครื่องตรวจวัดกลิ่นในบรรยากาศภาคสนาม ประเภท Nasal Ranger เพราะเป็นเครื่องมือที่มีความเชื่อถือได้และถูกกำหนดให้ใช้ในการตรวจวัดความเข้มข้นกลิ่นในรัฐและเทศบาลจำนวนมากของประเทศสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ Nasal Ranger ยังเป็นเครื่องมือที่สามารถวิเคราะห์ผลได้ทันที สะดวก รวดเร็ว และมีความเหมาะสมที่จะใช้ทดสอบกลิ่นในบริเวณที่ได้รับผลกระทบ (Receptor) มากกว่าวิธีอื่นเนื่องจากความเข้มข้นกลิ่นในบริเวณที่พักอาศัยของผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยส่วนใหญ่มีค่าความเข้มข้นต่ำ ระยะเวลาการได้รับกลิ่นมักเป็นช่วงสั้นๆ และไม่สม่ำเสมอ หากเลือกวิธีการตรวจวัดกลิ่นด้วยวิธีการอื่น เช่น การเก็บสารเคมีที่บ้านผู้ร้องเรียนไปตรวจวัดด้วยเครื่องมือในห้องปฏิบัติการ

ค่าความเข้มข้นของสารเคมีที่ถูวิเคราะห์มักจะเป็ค่าที่ต่ำกว่าขีดความสามารถของเครื่องมือที่จะตรวจวัดได้ ส่วนการเก็บตัวอย่างกลิ่นไปให้คณะกรรมการดมกลิ่นทดสอบในห้องปฏิบัติการนั้น คณะกรรมการจะต้องทำการตรวจวัดตัวอย่างกลิ่นภายใน ๒๔ ชั่วโมงและต้องทดสอบในห้องปฏิบัติการที่สร้างขึ้นเพื่อทดสอบกลิ่นด้วยการดม โดยเฉพาะ ดังนั้น ค่าใช้จ่ายจากการตรวจวัดความเข้มข้นกลิ่นด้วยวิธีนี้จึงมีราคาสูงกว่าการตรวจวัดด้วย Nasal Ranger

Nasal Ranger เป็นเครื่องมือที่มีรูปร่างคล้ายโทรโข่ง มีหลักการทํางาน คือ การใช้อากาศที่ไม่มีกลิ่นเข้าไปเจือจางอากาศที่มีกลิ่น หากมีการใช้อากาศที่ไม่มีกลิ่นเข้าไปเจือจางมากแสดงว่ากลิ่นนั้นมีความเข้มข้นสูง ในทางตรงข้าม หากใช้อากาศที่ไม่มีกลิ่นปริมาณน้อยเข้าไปเจือจางแสดงว่าความเข้มข้นกลิ่นมีระดับต่ำ ด้วยเหตุนี้ วิธีการดังกล่าวจึงเป็นการแปลงความรู้สึกรับกลิ่นของผู้ดมออกมาเป็นตัวเลขด้วยการคำนวณอัตราส่วนของปริมาณอากาศที่ไม่มีกลิ่นต่อปริมาณอากาศที่มีกลิ่นนั่นเอง และเครื่องสามารถตรวจวัดความเข้มข้นกลิ่นได้ที่ระดับ ๒, ๔, ๗, ๑๕, ๓๐, ๖๐ D/T และ >๖๐ D/T ดังนั้น Nasal Ranger จึงเป็นวิธีการตรวจวัดกลิ่นที่สามารถบ่งชี้กลิ่นที่ก่อให้เกิดเหตุรำคาญตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุขได้เหมาะสมที่สุด ด้วยเหตุผลดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้นในการศึกษาครั้งนี้ จึงเลือกใช้วิธีการตรวจวัดความเข้มข้นกลิ่นด้วยการดม โดยใช้ Nasal Ranger

การตรวจวัดความเข้มข้นของกลิ่นภาคสนามโดยใช้ Nasal Ranger จะเป็นการใช้อากาศดี (อากาศที่ไม่มีกลิ่น) เข้าไปเจือจางอากาศที่มีกลิ่นจนถึงระดับที่ไม่สามารถตรวจรับได้ โดยหน่วยงานของ US Public Health Service เรียกค่านี้อ่า Dilution/Threshold (D/T) ซึ่งเป็นค่าที่ได้จากการวัดปริมาณของอากาศที่ใช้ในการเจือจางอากาศที่มีกลิ่นจนกระทั่งเปลี่ยนเป็นไม่มีกลิ่น วิธีการคำนวณดังแสดงในสมการที่ 1

$$Dilution\ factor = \frac{Volume\ of\ carbon\ filtered\ air}{Volume\ of\ odorous\ air} = \frac{D}{T} \quad \text{----- (1)}$$

รูปที่ ๑ เครื่องมือตรวจวัดกลิ่นในบรรยากาศภาคสนาม (Nasal Ranger) และหลักการทํางาน

รายละเอียดคุณลักษณะเครื่องมือตรวจวัดกลิ่นภาคสนาม (Nasal Ranger) เป็นเครื่องมือตรวจวัดความเข้มข้นกลิ่นในบรรยากาศภาคสนามด้วยการดม (Field Olfactometry) โดยใช้หลักการวิเคราะห์ค่าความเข้มข้นต่ำสุดของสารที่มีกลิ่นที่ทำให้ผู้ดมกลิ่นเริ่มได้กลิ่น Dilution-to-Threshold ratio (D/T) ตัวเครื่องทำด้วยวัสดุน้ำหนักเบา มีขนาดกะทัดรัด และพกพาได้สะดวก มีรายละเอียดคุณลักษณะดังนี้

- เป็นเครื่องวัดกลิ่นภาคสนามที่ใช้เทคนิคการตรวจวัดความเข้มข้นกลิ่นในบรรยากาศภาคสนามด้วยการดม (Field Olfactometry) ตัวเครื่องสามารถตรวจวัดความเข้มข้นกลิ่น โดยการใช้อากาศที่ไม่มีกลิ่น (อากาศที่ผ่านชุดกรองคาร์บอน) เข้าไปเจือจางอากาศที่มีกลิ่น เพื่อวิเคราะห์ค่าความเข้มข้นต่ำสุดของสารที่มีกลิ่นที่ทำให้ผู้ดมกลิ่นเริ่มได้กลิ่น หรือ Dilution-to-Threshold ratio (D/T)

- สามารถตรวจวัดความเข้มข้นกลิ่นหรือมีอัตราส่วนการเจือจางอากาศที่ไม่มีกลิ่นต่ออากาศที่มีกลิ่นที่ระดับ ๒, ๔, ๗, ๑๕, ๓๐, ๖๐ และมากกว่า ๖๐ D/T (Dilution to Threshold Ratios) และสามารถควบคุมอัตราการไหลของอากาศให้อยู่ในช่วง ๑๖-๒๐ ลิตรต่ออนาที และมีไฟแสดงสถานะ
- มีความแม่นยำในการตรวจวัดกลิ่น +/- ๑๐% of D/T ตัวเครื่องสามารถใช้ที่อุณหภูมิขณะทำงานช่วง ๐ - ๔๐ °C และตัวเครื่องได้มาตรฐานหรือการรับรองมาตรฐาน EN หรือ IEC

(๓) การออกแบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์

การออกแบบแบบสำรวจความเข้มข้นกลิ่นและระดับความน่ารังเกียจสำหรับนักวิจัยผู้ดำเนินการตรวจวัดความเข้มข้นกลิ่นและแบบสัมภาษณ์ประชาชนที่อาศัยอยู่ในรัศมีที่ได้รับผลกระทบจากสถานประกอบการกิจการที่ถูกร้องเรียน มีพื้นฐานจากการทบทวนวรรณกรรม โดยทั้งแบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์ประชาชนที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้ผ่านการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันการศึกษา และนักวิชาการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) รวมถึงปรับปรุงประเด็นคำถามให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจและการสัมภาษณ์เหล่านี้จะถูกนำมาวิเคราะห์หาระดับความเข้มข้นกลิ่นที่ก่อให้เกิดการร้องเรียนเหตุรำคาญในประเทศไทย สำหรับแบบสำรวจความเข้มข้นกลิ่นและระดับความน่ารังเกียจ ประกอบด้วยข้อมูลสภาพอุตุนิยมวิทยา ลักษณะกลิ่น ระดับความเข้มข้นกลิ่น และระดับความน่ารังเกียจ (ความรู้สึกรบกวนจากกลิ่น) ที่แบ่งออกเป็น ๕ ระดับ ซึ่งตัดแปลงจากรายงานของ McGinley (๒๐๐๐) ดังนี้

ระดับ	คำอธิบาย (Objectionable Categories)
๐	ไม่มีกลิ่น
๑	กลิ่นอ่อนๆ เป็นระดับที่เริ่มตรวจรับได้โดยการดมแต่ไม่สามารถแยกได้ว่าเป็นกลิ่นอะไร
๒	กลิ่นที่อยู่ในระดับที่เริ่มบอกได้ว่าเป็นกลิ่นอะไร ไม่น่ารังเกียจในระยะสั้นๆ แต่หากสัมผัสบ่อยหรือในระยะยาวอาจจะทำให้กลายเป็นกลิ่นที่น่ารังเกียจได้
๓	กลิ่นที่แรงจนกระทั่งบอกได้โดยง่ายและชัดเจนว่าเป็นกลิ่นอะไร มีแนวโน้มว่าจะเป็นกลิ่นที่น่ารังเกียจและ/หรืออาจทำให้ระคายเคือง
๔	กลิ่นที่น่ารังเกียจและทำให้บุคคลใดๆมีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงการสูดดม เป็นกลิ่นที่แนวโน้มก่อให้เกิดผลกระทบต่อร่างกายระหว่างการสัมผัสในระยะสั้นหรือระยะยาว
๕	กลิ่นที่แรงมากจนกระทั่งทำให้ผู้สัมผัสทนไม่ได้ไม่ว่าจะสัมผัสเวลาใดและมีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพโดยง่าย

ที่มา: McGinley et al. (๒๐๐๐)

ส่วนแบบสัมภาษณ์ประชาชน ประกอบด้วยข้อมูลความถี่และระยะเวลาของกลิ่นที่ได้รับผลกระทบ ลักษณะของกลิ่น ระดับความรำคาญ การร้องเรียน ผลกระทบต่อสุขภาพ เป็นต้น ทั้งนี้ แบบสัมภาษณ์ประชาชนสามารถวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยมีค่า IOC เท่ากับ ๐.๗๑ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์การตัดสินใจความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

(๔) การสำรวจข้อมูลภาคสนาม

■ ขั้นตอนเตรียมการ

- ประสานงานกับศูนย์อนามัยที่ ๑ - ๑๒ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดและ/หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อร่วมพิจารณาคัดเลือกสถานที่ที่ถูกร้องเรียนเหตุรำคาญจากกลิ่น และวางแผนการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม
- การคัดเลือกผู้ทำการตรวจวัดกลิ่น ในการศึกษาครั้งนี้ จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ ประกอบด้วยมีอายุระหว่าง ๑๘ - ๖๐ ปี มีสุขภาพแข็งแรง ไม่เป็นโรคภูมิแพ้ หรือโรคระบบทางเดินหายใจ และมีสุขภาพจิตดี

มีประสาทสัมผัสรับรู้กลิ่น ไม่ดีมีกลิ่นและไม่สูบบุหรี่ ไม่อยู่ในระหว่างตั้งครรภ์ ไม่ทำงานหรืออาศัยอยู่ในหรือใกล้ โรงงานอุตสาหกรรมหรือสถานประกอบการที่อาจทำให้เกิดความคุ้นเคยกับกลิ่นหรืออาจทำให้เกิดผลกระทบต่อประสาทสัมผัสรับรู้กลิ่น มีความสามารถในการตรวจรับกลิ่นในระดับปกติ รวมถึงมีประสาทสัมผัสรับรู้กลิ่นที่สามารถตรวจจับกลิ่น แยกแยะกลิ่น และจดจำกลิ่นได้ โดยผ่านการทดสอบการรับรู้กลิ่นโดยใช้ชุด Odor Sensitivity Test Kit มีค่าระดับการรับรู้กลิ่นอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด (อยู่ในช่วง ๔ – ๑๒) และต้องได้รับการรับรองให้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ทดสอบกลิ่นของกรมควบคุมมลพิษด้วย รวมถึงต้องผ่านการฝึกอบรมเทคนิคการใช้เครื่องตรวจวัดค่าความเข้มข้นกลิ่นในบรรยากาศภาคสนาม Nasal Ranger วิธีการเก็บตัวอย่าง และวิเคราะห์หาค่าความเข้มข้นของกลิ่น

■ ขั้นตอนการสำรวจภาคสนาม

- การเลือกตัวอย่างบ้านพักอาศัยของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ บ้านหรือสถานที่พักอาศัยที่ถูกคัดเลือกเพื่อทำการตรวจวัดความเข้มข้นกลิ่นเป็นสถานที่ที่ตั้งอยู่ในรัศมีที่ได้รับผลกระทบจากกลิ่น แต่ละแห่งจะได้รับผลกระทบจากความเข้มข้นกลิ่นที่ไม่เท่ากันเพื่อนำค่าระดับความเข้มข้นกลิ่นที่หลากหลายไปหาความสัมพันธ์กับระดับความน่ารังเกียจของกลิ่น ระดับความรำคาญและผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน ดังนั้น จำนวนบ้านหรือที่พักอาศัยและจุดวัดความเข้มข้นกลิ่นที่ได้รับผลกระทบจากสถานประกอบการหนึ่งๆ อาจมีจำนวนตัวอย่างไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและรัศมีของกลิ่นที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน

- อุปกรณ์และเครื่องมือ ประกอบด้วยเครื่องวัดความเข้มข้นกลิ่น Nasal Ranger เครื่องวัดความเร็วลม ยี่ห้อ EXTECH รุ่น AN๑๐๐ เครื่องวัดทิศทางลมอย่างง่าย หน้ากากป้องกันกลิ่น แบบสำรวจฯ และแบบสัมภาษณ์ประชาชน

■ ขั้นตอนการตรวจวัดกลิ่น มีดังนี้

- ติดต่อประสานงานกับหน่วยราชการส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบในพื้นที่ที่มีการร้องเรียนเหตุรำคาญจากกลิ่น เพื่อขอความอนุเคราะห์นำไปยังแหล่งกำเนิดกลิ่นที่ถูกร้องเรียนหรือสถานที่เกิดเหตุ (ผู้ได้รับผลกระทบ)

- สำรวจชุมชนและขอบเขตที่ได้รับผลกระทบจากกลิ่น เพื่อวางแผนและกำหนดจุดทำการตรวจวัด

- ทำการตรวจวัดและบันทึกข้อมูลทางด้านอุตุนิยมวิทยา ระดับความน่ารังเกียจ และอื่นๆ

- ทำการตรวจวัดความเข้มข้นกลิ่นพร้อมกัน โดยเจ้าหน้าที่ที่ผ่านการคัดเลือกอย่างน้อยจำนวน ๒ คน โดยใช้เครื่อง Nasal Ranger ที่บริเวณที่พักอาศัยของผู้ที่ได้รับผลกระทบ ในการตรวจวัดความเข้มข้นกลิ่นนั้น ผู้ทำการตรวจวัดกลิ่นจะยืนท่ามุม ๙๐ องศาทิศทางลม หลังจากนั้น ให้ทำการวัดความเข้มข้นกลิ่นตามวิธีการใช้เครื่องมือ และทำการตรวจวัดอย่างน้อย ๓ ครั้ง แต่ละครั้งให้ห่างกันอย่างน้อย ๑๕ นาที ภายในระยะเวลา ๒ ชั่วโมง และบันทึกค่าลงในแบบสำรวจ

- ทำการสัมภาษณ์ประชาชนที่อยู่อาศัยในจุดที่ทำการตรวจวัดความเข้มข้นกลิ่น

(๕) การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS ประกอบด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Description Analysis) ดังนี้ ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลผลการตรวจวัดความเข้มข้นกลิ่น ระดับความน่ารังเกียจ และข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ประชาชน วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ พร้อมนำเสนอในลักษณะข้อมูลเชิงคุณภาพจำแนกตามระดับความเข้มข้นกลิ่น ส่วนการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเข้มข้นกลิ่นกับระดับความรำคาญและผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน ใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) โดยการทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square Test)

(๖) จริยธรรมการวิจัย

โครงการศึกษาวิจัยนี้ได้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยกมอนามัยก่อนเริ่มดำเนินการวิจัยตามหนังสือที่ สธ ๐๙๒๘.๐๖/๒๐๐ ลงวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๕๙ รหัสโครงการ ๐๘๗

๙. ผลการศึกษา

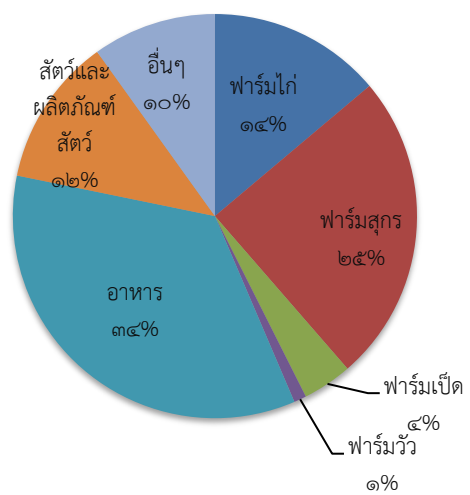
การศึกษาระดับความเข้มข้นกลิ่นที่ก่อให้เกิดปัญหาเหตุรำคาญ ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ อันเกิดจากสถานประกอบกิจการหรือแหล่งกำเนิดกลิ่นอื่นๆ จนก่อให้เกิดปัญหากลิ่นเหม็น/กลิ่นรบกวน สร้างความเดือดร้อนรำคาญ ส่งผลกระทบต่อประชาชนที่อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียง ซึ่งเกิดขึ้นในพื้นที่ ๒๐ จังหวัดทั่วประเทศ โดยเป็นแหล่งกำเนิดกลิ่นที่ราชการส่วนท้องถิ่นได้รับแจ้งเรื่องร้องเรียนปัญหาเหตุรำคาญ จากประชาชน ระหว่างปี ๒๕๕๙ - ๒๕๖๐ ผลการศึกษามีดังนี้

๙.๑ ข้อมูลทั่วไป

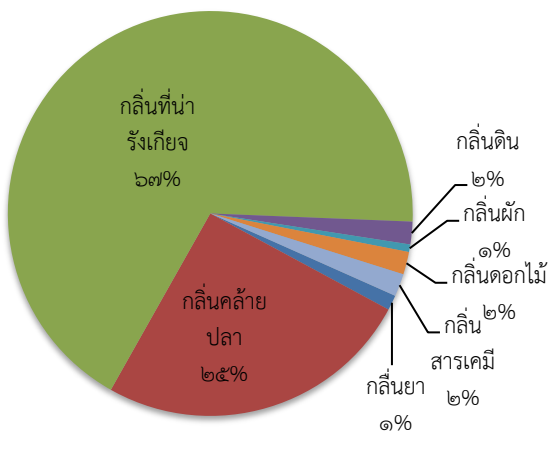
(๑) แหล่งกำเนิดกลิ่น

ในการศึกษารั้งนี้ มีแหล่งกำเนิดกลิ่นที่ก่อให้เกิดปัญหาเหตุเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ โดยรอบจำนวนทั้งสิ้น ๑๐๑ แห่ง ส่วนใหญ่เป็นสถานประกอบกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข โดยหากจำแนกตามประเภทสถานประกอบกิจการ พบว่า เป็นกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ที่เกี่ยวกับเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ฟาร์มสุกร ฟาร์มไก่ ฟาร์มเป็ด และฟาร์มวัว จำนวน ๔๔ แห่ง กิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับอาหาร จำนวน ๓๕ แห่ง กิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับสัตว์และผลิตภัณฑ์ จำนวน ๑๒ แห่ง และแหล่งกำเนิดกลิ่นประเภทอื่นๆ อีก ๑๐ แห่ง ดังแสดงในรูปที่ ๓

เมื่อนำลักษณะของกลิ่นที่สำรวจได้ไปจัดประเภทตามวงล้อการอธิบายกลิ่น (odor descriptors wheel) ซึ่งแบ่งลักษณะของกลิ่นออกเป็น ๘ กลุ่ม (St. Croix Sensory; ๒๐๐๕) ประกอบด้วย กลิ่นยา (Medicinal) กลิ่นดอกไม้ (Floral) กลิ่นผลไม้ (Fruity) กลิ่นผัก (Vegetable) กลิ่นดิน (Earthy) กลิ่นที่น่ารังเกียจ (Offensive) กลิ่นคล้ายปลา (Fishy) และกลิ่นสารเคมี (Chemical) ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะของกลิ่นจากแหล่งกำเนิดกลิ่นที่ถูกร้องเรียนส่วนใหญ่เป็นกลิ่นที่น่ารังเกียจ (Offensive) และกลิ่นคล้ายปลา (Fishy) ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะของกลิ่นจากแหล่งกำเนิดกลิ่นที่ถูกร้องเรียนส่วนใหญ่เป็นกลิ่นที่น่ารังเกียจ (Offensive) และกลิ่นคล้ายปลา (Fishy) ดังแสดงในรูปที่ ๔

รูปที่ ๓ สัดส่วนของแหล่งกำเนิดกลิ่นแยกตามรายละเอียดสถานประกอบกิจการ (n=๑๐๑)

รูปที่ ๔ ลักษณะกลิ่นของแหล่งกำเนิดที่ถูกร้องเรียน (n=๑๐๑)

(๒) สภาพอุตุนิยมวิทยา

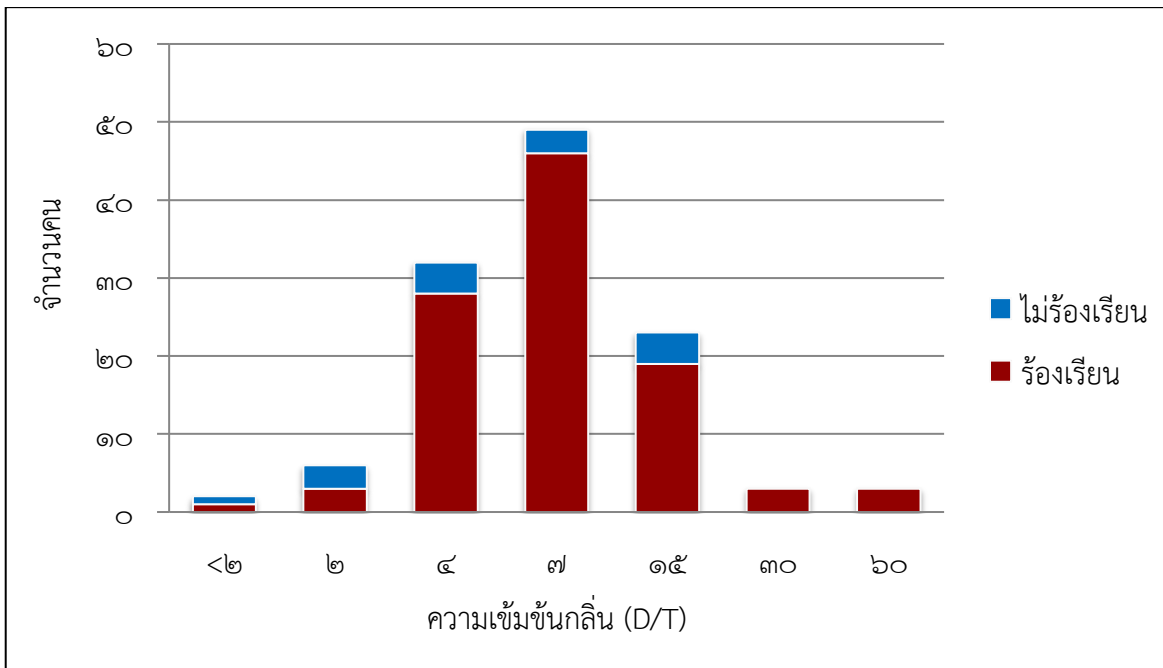
สภาพอุตุนิยมวิทยาโดยทั่วไปในขณะที่ทำการสำรวจพบว่า ร้อยละ ๙๗ มีสภาพอากาศปกติไม่มีหยาดน้ำฟ้า (precipitation) ในขณะที่ประมาณร้อยละ ๓ ของสถานที่ที่สำรวจพบว่ามีฝนตก สภาพท้องฟ้าส่วนใหญ่มีสภาพท้องฟ้าโปร่ง แดดจัดและมีเมฆบางส่วน สำหรับความเร็วลม พบว่าส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นลมอ่อน (๐.๔-๒.๒ เมตร/วินาที) และลมสงบ (<๐.๔ เมตร/วินาที) ในขณะที่สำรวจมีอุณหภูมิและความชื้นสัมพัทธ์อยู่ในช่วง ๒๕.๙-๓๔.๔ องศาเซลเซียส และร้อยละ ๕๔.๘-๗๙.๖ ตามลำดับ

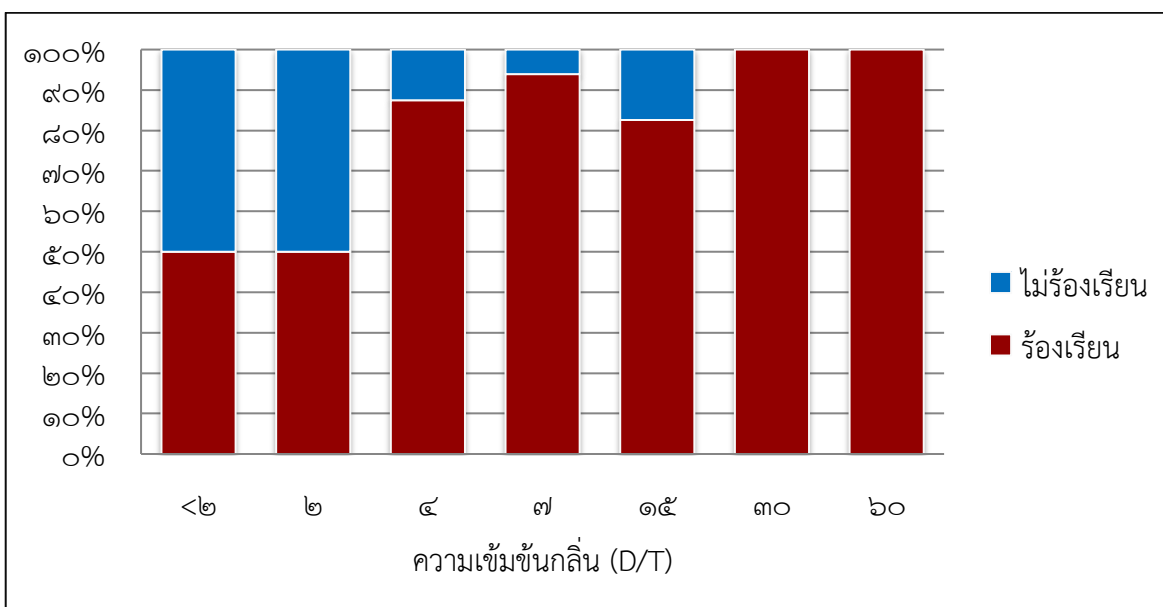
๙.๒ ระดับความเข้มข้นในบรรยากาศที่ก่อให้เกิดเหตุรำคาญ

(๑) ระดับการร้องเรียน

ผลการศึกษาระดับความเข้มข้นกลิ่นและการร้องเรียนของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณโดยรอบสถานประกอบกิจการที่ถูกร้องเรียน จำนวน ๑๑๘ครัวเรือน พบว่า ค่าความเข้มข้นกลิ่นที่ตรวจวัดได้มีค่า < ๒, ๒, ๔, ๗, ๑๕, ๓๐ และ ๖๐ D/T เมื่อคำนวณค่าร้อยละของประชาชนที่ระบุว่า จะทำการร้องเรียนเหตุเดือดร้อนรำคาญต่อจำนวนประชาชนทั้งหมดที่สัมผัสกลิ่นในระดับเดียวกัน ผลการศึกษาปรากฏว่าประชาชนมากกว่าร้อยละ ๘๐ จะทำการร้องเรียนที่ระดับความเข้มข้นกลิ่นตั้งแต่ ๔, ๗, ๑๕, ๓๐ และ ๖๐ D/T และแนวโน้มการร้องเรียนของประชาชนจะเพิ่มขึ้นเมื่อค่าระดับความเข้มข้นกลิ่นสูงขึ้น ดังแสดงในรูปที่ ๕ และ ๖

รูปที่ ๕ จำนวนประชาชนที่ร้องเรียนที่ระดับความเข้มข้นกลิ่นต่างๆ (n=๑๑๘)

รูปที่ ๖ สัดส่วนการร้องเรียนของประชาชนที่ระดับความเข้มข้นกลิ่นต่างๆ (n=๑๑๘)

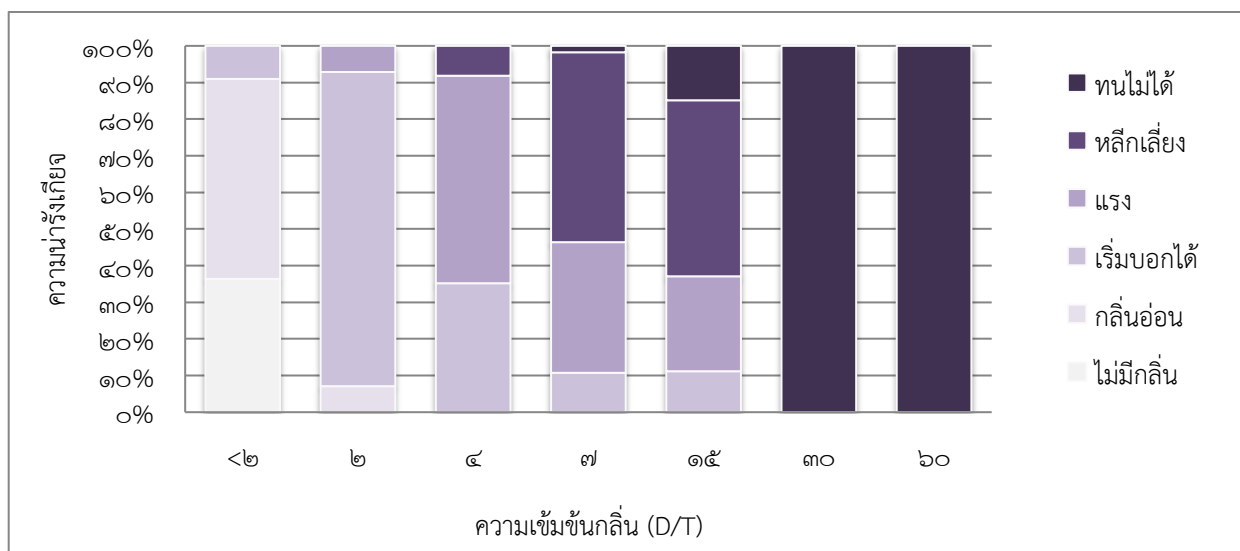
(๒) ระดับความน่ารังเกียจ

ระดับความน่ารังเกียจของกลิ่นเป็นความรู้สึกรบกวนจากกลิ่นที่ถูกประเมินโดยผู้ตรวจวัดกลิ่นแบ่งออกเป็น ๕ ระดับ (McGinley et al.; ๒๐๐๐) ผลการศึกษาปรากฏว่า ระดับความน่ารังเกียจของกลิ่นมีความแตกต่างกันไปตามระดับความเข้มข้นกลิ่นที่ตรวจวัดได้ กล่าวคือ ที่ระดับความน่ารังเกียจของกลิ่นต่ำๆ (ระดับ ๐ และ ๑) เป็นระดับที่ไม่มีกลิ่นหรือมีกลิ่นอ่อนๆ ส่วนใหญ่จะพบที่ระดับความเข้มข้นกลิ่นต่ำกว่า ๒ D/T เมื่อระดับความน่ารังเกียจของกลิ่นเพิ่มขึ้น (ระดับ ๒ และ ๓) ซึ่งเป็นระดับกลิ่นที่ไม่น่ารังเกียจในระยะสั้นๆ ไปจนถึงกลิ่นที่แรงและชัดเจน ส่วนใหญ่จะพบที่ระดับความเข้มข้น ๒ - ๔ D/T และเมื่อระดับความน่ารังเกียจของกลิ่นที่ระดับ ๓ และ ๔ ซึ่งเป็นระดับกลิ่นที่แรงไปจนถึงกลิ่นที่ทำให้หลีกเลี่ยงการสูดดม โดยส่วนใหญ่จะพบที่ระดับความเข้มข้น ๗ D/T ในขณะที่ความน่ารังเกียจของกลิ่นที่ระดับ ๕ ซึ่งเป็นกลิ่นที่ทนไม่ได้ไม่ว่าจะสัมผัสเวลาใด จะพบในระดับความเข้มข้นกลิ่นตั้งแต่ ๑๕ D/T เป็นต้นไป แสดงให้เห็นว่าระดับความน่ารังเกียจของกลิ่นเพิ่มขึ้นเมื่อระดับความเข้มข้นกลิ่นสูงขึ้น ด้วยเหตุนี้ข้อมูลดังกล่าวจึงถูกสรุปเป็นคำอธิบายความน่ารังเกียจของความเข้มข้นกลิ่นแต่ละระดับดังแสดงในตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ ระดับความเข้มข้นกลิ่นและคำอธิบายความน่ารังเกียจของกลิ่น

ระดับความเข้มข้นกลิ่น	ระดับความน่ารังเกียจ	คำอธิบายความน่ารังเกียจของกลิ่น
<๒	๐-๑	ไม่มีกลิ่น-กลิ่นอ่อนๆ
๒	๒	กลิ่นที่ไม่น่ารังเกียจในระยะสั้นๆ หากสัมผัสบ่อยอาจจะทำให้กลายเป็นกลิ่นที่น่ารังเกียจได้
๔	๒-๓	กลิ่นที่ไม่น่ารังเกียจในระยะสั้นๆ-กลิ่นที่แรงและชัดเจน
๗	๓-๔	กลิ่นที่แรงและชัดเจน-กลิ่นที่ทำให้หลีกเลี่ยงการสูดดม
๑๕	๓-๕	กลิ่นที่แรงและชัดเจน-กลิ่นที่ทำให้ทนไม่ได้
๓๐	๕	กลิ่นที่แรงมากจนกระทั่งทำให้ผู้สัมผัสทนไม่ได้
๖๐	๕	กลิ่นที่แรงมากจนกระทั่งทำให้ผู้สัมผัสทนไม่ได้

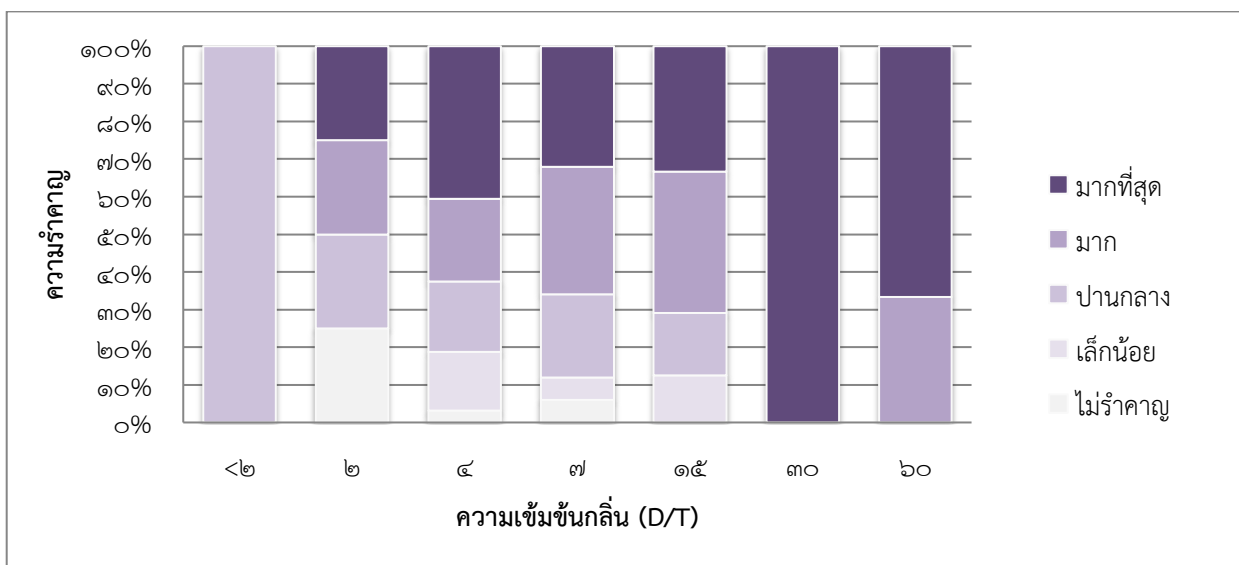
เมื่อนำระดับความน่ารังเกียจของกลิ่นมาทำเป็นแผนภูมิแท่งแสดงสัดส่วนความน่ารังเกียจที่ความเข้มข้นกลิ่นที่แตกต่างกันโดยใช้โทนสีอ่อนไปถึงเข้มแทนค่าระดับความน่ารังเกียจ ๐-๕ ผลการศึกษาพบว่าระดับความน่ารังเกียจของกลิ่นเพิ่มขึ้นเมื่อระดับความเข้มข้นกลิ่นสูงขึ้นดังจะเห็นได้จากสีของแผนภูมิแท่งที่มีความเข้มของสีมากขึ้นเมื่อระดับความเข้มข้นกลิ่นสูงขึ้น ดังแสดงในรูปที่ ๗

รูปที่ ๗ สัดส่วนระดับความน่ารังเกียจของตัวอย่างกลิ่นที่ระดับความเข้มข้นกลิ่นต่างๆ (n=๑๕๑)

(๓) ระดับความรำคาญ

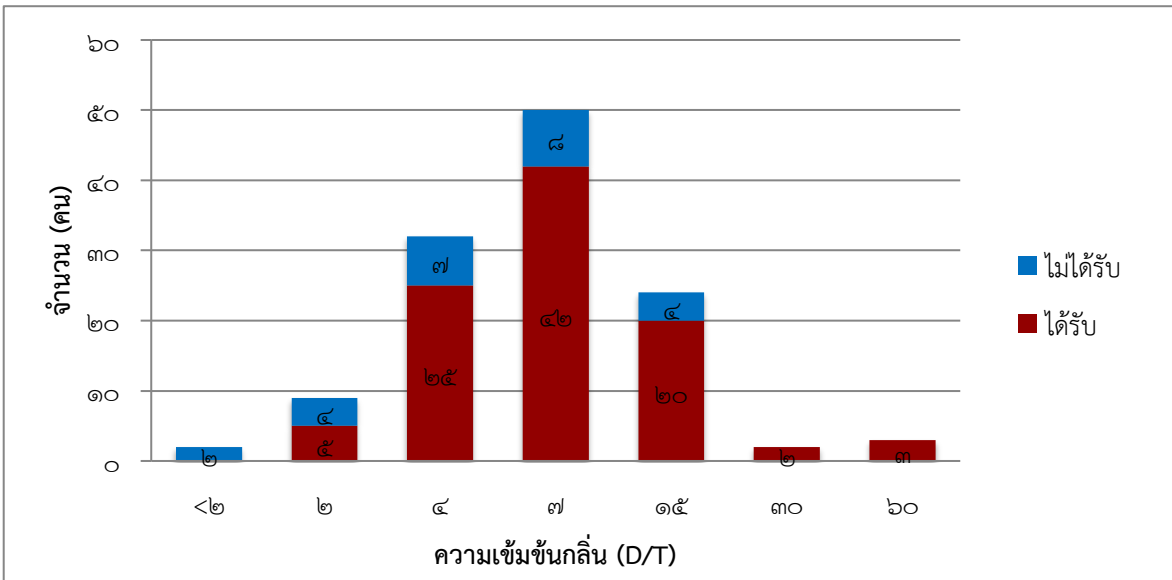
เมื่อทำการสำรวจระดับความเข้มข้นกลิ่นและระดับความรำคาญของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณโดยรอบแหล่งกำเนิดกลิ่นที่ถูกร้องเรียน ผลการศึกษาพบว่าระดับความรำคาญของประชาชนเพิ่มขึ้นเมื่อความเข้มข้นกลิ่นสูงขึ้น ซึ่งสังเกตได้จากสีของแผนภูมิแท่งที่มีสีเข้มมากขึ้นเมื่อระดับความเข้มข้นกลิ่นสูงมากขึ้น (รูปที่ ๘) เมื่อรวมจำนวนคนที่มีความรู้สึกรำคาญตั้งแต่ระดับปานกลางขึ้นไปมาคำนวณเป็นร้อยละของประชาชนที่รู้สึกรำคาญต่อประชาชนทั้งหมดที่สัมผัสกลิ่นที่ความเข้มข้นเดียวกัน ผลการศึกษาพบว่าประชาชนมากกว่าร้อยละ ๗๕ เริ่มมีความรู้สึกรำคาญที่ระดับความเข้มข้น ๒ D/T อย่างไรก็ตาม ที่ระดับความเข้มข้น ๗ และ ๑๕ D/T ประชาชนมีความรู้สึกรำคาญปานกลางขึ้นไปมากกว่าร้อยละ ๘๕ ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากจำนวนตัวอย่างประชาชนที่สัมผัสกลิ่นที่ระดับ ๒ D/T ยังมีจำนวนน้อย ทำให้ข้อมูลระดับความรำคาญไม่กระจายตัวเหมือนกับระดับความเข้มข้นกลิ่นอื่นๆ ส่วนข้อมูลระดับความรำคาญของประชาชนที่ระดับความเข้มข้นกลิ่นสูง จากผลการสำรวจพบว่าประชาชนจำนวนร้อยละ ๑๐๐ มีความรู้สึกรำคาญมากถึงมากที่สุด ถึงแม้ว่าข้อมูลความรำคาญที่ระดับนี้มีจำนวนน้อยเช่นกัน แต่เมื่อเปรียบเทียบกับระดับความน่ารังเกียจของกลิ่นที่ถูกประเมินว่ากลิ่นระดับนี้เป็นกลิ่นที่น่ารังเกียจและทำให้บุคคลใดๆ มีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงการสูดดม จะเห็นได้ว่าผลการศึกษาที่มีความสอดคล้องกัน

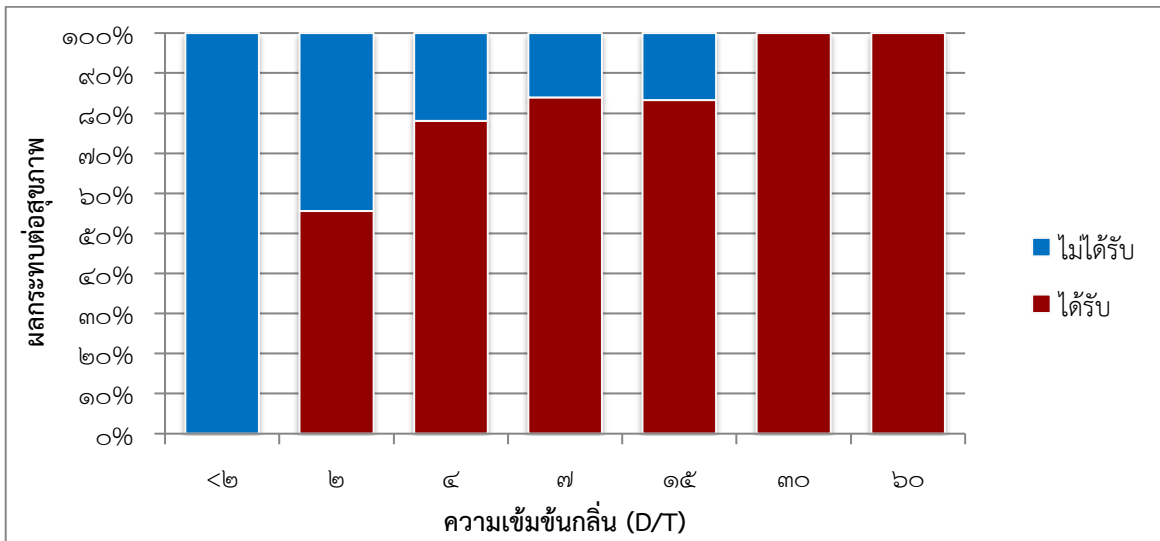
รูปที่ ๘ สัดส่วนระดับความรำคาญของประชาชนที่ระดับความเข้มข้นกลิ่นต่างๆ (n=๑๒๒)

(๔) ผลกระทบต่อสุขภาพ

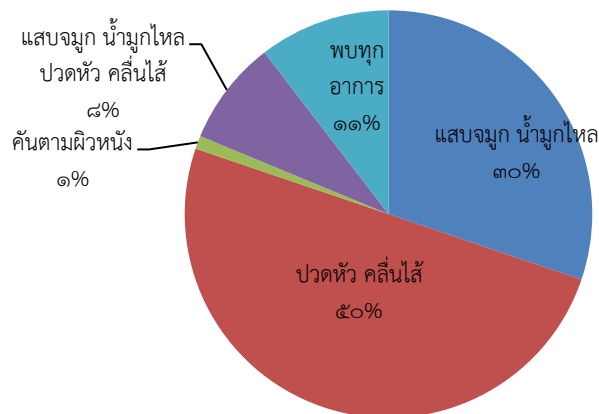
เมื่อทำการสำรวจระดับความเข้มข้นกลิ่นและผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าประมาณร้อยละ ๕๐ ของประชาชนที่ได้รับความเข้มข้นกลิ่นที่ ๒ D/T ได้รับผลกระทบต่อสุขภาพ เมื่อความเข้มข้นกลิ่นสูงขึ้นตั้งแต่ ๔ D/T ขึ้นไป ผลปรากฏว่ามีประชาชนมากกว่าร้อยละ ๗๕ ได้รับผลกระทบต่อสุขภาพ ดังแสดงในรูปที่ ๙ และ ๑๐ ในบรรดาผู้ที่ได้รับผลกระทบต่อสุขภาพเหล่านี้ ลักษณะอาการที่แสดงออกส่วนใหญ่คือ อาการปวดหัว คลื่นไส้ แสบจมูก น้ำมูกไหล และคันผิวหนัง ดังแสดงในรูปที่ ๑๑ อย่างไรก็ตาม การที่จะพิจารณาถึงระดับที่ส่งผลต่อสุขภาพของกลิ่น เจ้าหน้าที่ที่ทำการตรวจวัดเหตุรำคาญควรพิจารณาจากส่วนประกอบของสารเคมีที่ปล่อยออกมาจากแหล่งกำเนิดมากกว่าพิจารณาที่ความแรงของกลิ่นอย่างเดียวเนื่องจากสารเคมีบางตัว แม้ว่าจะมีกลิ่นน้อยหรือไม่มีกลิ่นก็สามารถทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพได้มากกว่าสารเคมีที่มีกลิ่นแรง

รูปที่ ๙ จำนวนประชาชนที่ได้รับผลกระทบต่อสุขภาพที่ระดับความเข้มข้นกลิ่นต่างๆ (n=๑๒๒)

รูปที่ ๑๐ สัดส่วนประชาชนที่ได้รับผลกระทบต่อสุขภาพที่ระดับความเข้มข้นกลิ่นต่างๆ (n=๑๒๒)

รูปที่ ๑๑ ลักษณะอาการของผู้ที่ได้รับผลกระทบ (n=๙๖)

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเข้มข้นกลิ่นกับระดับความรำคาญและผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน โดยการทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square Test) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาพบว่าระดับความเข้มข้นกลิ่นในบรรยากาศที่บริเวณที่พักอาศัยของประชาชนโดยรอบแหล่งกำเนิดกลิ่นที่ถูกร้องเรียนมีความสัมพันธ์กับผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) ในขณะที่ระดับความเข้มข้นกลิ่นในบรรยากาศที่บริเวณที่พักอาศัยกลับไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความรำคาญของประชาชน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะระดับที่ทำให้เกิดความรำคาญต่อประชาชนนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ชนิดของสาร ความทรงจำเกี่ยวกับเรื่องกลิ่นนั้น พื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม ประวัติการเจ็บป่วย สุขภาพกายและใจ เป็นต้น

๑๐. การนำไปใช้ประโยชน์

(๑) งานวิจัยนี้ถูกนำไปต่อยอดใช้ประโยชน์เพื่อกำหนดลักษณะบ่งชี้การก่อเหตุรำคาญจากกลิ่นสำหรับพื้นที่ชุมชนและพื้นที่สำหรับอยู่อาศัยของประชาชนไทย โดยการออกเป็นคำแนะนำของคณะกรรมการสาธารณสุข เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสอบกลิ่นรบกวนที่เกิดจากการประกอบกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ พ.ศ. ๒๕๖๐ ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ สำหรับให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้เป็นแนวทางประกอบตรวจวินิจฉัยหรือสอบสวนปัญหาเหตุรำคาญที่เกิดจากกลิ่นในพื้นที่รับผิดชอบด้วยมาตรฐานและวิธีการที่เป็นบรรทัดฐานเดียวกัน สามารถเปรียบเทียบและอ้างอิงได้ในทางกฎหมาย สามารถใช้ประกอบการจัดการและแก้ไขปัญหาเหตุรำคาญที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองสุขภาพประชาชนจากปัญหาเหตุรำคาญ

(๒) งานวิจัยนี้ได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนากลไกการดำเนินงานพัฒนาระบบการตรวจสอบกลิ่นรบกวน การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง “หลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสอบกลิ่นรบกวน” การจัดฝึกอบรมและขึ้นทะเบียนรายชื่อผู้ตรวจสอบกลิ่นของกรมอนามัย รวมถึงการพัฒนาห้องปฏิบัติการด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมภาคสนาม ของสำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย ที่สามารถรองรับวิธีการตรวจสอบกลิ่นรบกวนได้ ทั้งนี้ เพื่อรองรับและสนับสนุนการตรวจสอบเหตุรำคาญจากกลิ่นของศูนย์อนามัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบตรวจวินิจฉัยหรือสอบสวนปัญหาเหตุรำคาญที่มีประสิทธิภาพ

๑๑. ความยุ่งยากในการดำเนินการ/ปัญหา/อุปสรรค (ที่เป็นปัญหายุ่งยากของผู้ดำเนินการ)

(๑) เป็นการดำเนินงานที่ต้องใช้องค์ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และความชำนาญในการดำเนินงานที่สูงขึ้น มีความยุ่งยากและซับซ้อน ต้องอาศัยทั้งความรู้ ความเข้าใจ และเทคนิคการปฏิบัติในสาขาทั้งทางวิชาการด้านการสาธารณสุข วิทยาศาสตร์ และนิติศาสตร์ในการดำเนินงาน รวมทั้งต้องค้นคว้า รวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลที่มีความซับซ้อน และยังคงดำเนินการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่ยากมากทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการศึกษาและการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินงานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่กำหนด

(๒) ต้องมีการวางแผนการดำเนินงาน การติดต่อประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการทั้งหน่วยงานส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งภาคเอกชนและประชาชนที่มีความยุ่งยาก รวมถึงต้องมีการบริหารจัดการภาพรวมของการดำเนินงานที่ยากขึ้นเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จ

(๓) ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม จะต้องดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหากลิ่น ซึ่งต้องใช้อุปกรณ์ความรู้และประสบการณ์ที่สูงทั้งในด้านวิทยาศาสตร์และนิติศาสตร์เพื่อความเข้าใจกับประชาชนกลุ่มตัวอย่าง รวมถึงในการตรวจวัดค่าความเข้มข้นกลิ่นด้วยเครื่องมือวัดความเข้มข้นกลิ่นภาคสนามเนซัลแรนเจอร์ (Nasal Ranger) เป็นวิธีการตรวจวัดที่ยังไม่เคยมีใช้ในประเทศไทย ทำให้ผู้วิจัยต้องศึกษาเชิงลึกและฝึกปฏิบัติจนมีทักษะและความชำนาญ และในขณะที่เก็บข้อมูลภาคสนามต้องมีการเตรียมร่างกายให้พร้อม มีความอดทน เนื่องจากใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลและตรวจวัดแต่ละครั้ง

๑๒. ข้อเสนอแนะ/วิจารณ์

การศึกษาในระดับความเข้มข้นกลิ่นในบรรยากาศที่ก่อให้เกิดเหตุรำคาญ จนกระทั่งทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนรำคาญและร้องเรียนมายังหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น โดยการใช้เครื่องมือตรวจวัดความเข้มข้นกลิ่นภาคสนามเนซัลแรนเจอร์ (Nasal Ranger) พร้อมกับจำแนกระดับความน่ารังเกียจของกลิ่นจำนวนทั้งสิ้น ๑๕๑ ตัวอย่างกลิ่น ยังมีการใช้แบบสัมภาษณ์ประชาชน จำนวน ๑๒๒ ครั้วเรือนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงโดยรอบสถานประกอบกิจการที่ถูกร้องเรียนเหตุรำคาญในพื้นที่ ๒๐ จังหวัดทั่วประเทศ มีข้อเสนอแนะ/วิจารณ์ ดังนี้

(๑) ระดับความเข้มข้นกลิ่นและการร้องเรียนของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณโดยรอบสถานประกอบกิจการที่ถูกร้องเรียน จำนวน ๑๑๘ ครั้วเรือน ซึ่งพบว่าประชาชนมากกว่าร้อยละ ๘๐ จะทำการร้องเรียนที่ระดับความเข้มข้นกลิ่นตั้งแต่ ๔ D/T ขึ้นไป โดยแนวโน้มการร้องเรียนของประชาชนจะเพิ่มขึ้นเมื่อระดับความเข้มข้นกลิ่นสูงขึ้น ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎี “Citizen Complaint Pyramid” (McGinley; ๒๐๐๐) ได้รายงานว่างบัจจยที่นำไปสู่การก่อให้เกิดความรำคาญของกลิ่น โดยสองปัจจัยแรกที่สำคัญคือความเข้มของกลิ่น (Odor Intensity) ซึ่งเป็นความเข้มข้นกลิ่นที่ประชาชนได้รับและมีผลอย่างมากต่อความรู้สึกของผู้รับกลิ่น ถ้ากลิ่นมีความเข้มของกลิ่นสูงย่อมก่อให้เกิดการร้องเรียนสูงด้วย และอีกปัจจัยที่สำคัญคือลักษณะของกลิ่น (Odor Character) ในบางครั้งถูกเรียกว่าคุณภาพหรือความน่ารังเกียจของกลิ่น ซึ่งมีผลอย่างมากต่อความรู้สึกของผู้รับกลิ่น ถ้ากลิ่นมีความน่ารังเกียจมากย่อมก่อให้เกิดความรำคาญมากเช่นเดียวกับความเข้มของกลิ่น (Odor Intensity)

(๒) ระดับความเข้มข้นกลิ่นและระดับความน่ารังเกียจของกลิ่น ซึ่งระดับความน่ารังเกียจของกลิ่นเป็นความรู้สึกรบกวนจากกลิ่นที่ถูกประเมินโดยผู้ตรวจวัดกลิ่น แบ่งออกเป็น ๕ ระดับ (McGinley et al.; ๒๐๐๐) ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าระดับความน่ารังเกียจของกลิ่นมีความแตกต่างกันไปตามระดับความเข้มข้นกลิ่นที่ตรวจวัดได้ กล่าวคือ ที่ระดับความน่ารังเกียจของกลิ่นต่ำๆ เป็นระดับที่ไม่มีกลิ่นหรือมีกลิ่นอ่อนๆ ส่วนใหญ่จะพบที่ระดับความเข้มข้นกลิ่นไม่เกิน ๒ D/T ในขณะที่ความน่ารังเกียจของกลิ่นที่ระดับสูงๆ (ระดับ ๔-๕) ซึ่งเป็นระดับกลิ่นที่ทำให้ผู้ประเมินทนไม่ได้ไม่ว่าจะสัมผัสเวลาใด จะพบในระดับความเข้มข้นกลิ่นตั้งแต่ ๑๕ D/T เป็นต้นไป แสดงให้เห็นว่าระดับความน่ารังเกียจของกลิ่นเพิ่มขึ้นเมื่อระดับความเข้มข้นกลิ่นสูงขึ้น

(๓) ระดับความเข้มข้นกลิ่นและระดับความรำคาญของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณโดยรอบแหล่งกำเนิดกลิ่นที่ถูกร้องเรียน พบว่าระดับความรำคาญของประชาชนเพิ่มขึ้นเมื่อความเข้มข้นกลิ่นเพิ่มขึ้นโดยที่ระดับความเข้มข้น ๗ และ ๑๕ D/T ประชาชนมีความรู้สึกรำคาญปานกลางขึ้นไปมากกว่าร้อยละ ๘๕ สอดคล้องกับรายงานของ Huey (๑๙๖๐) ที่พบว่าระดับความเข้มข้นกลิ่นตั้งแต่ ๗ D/T ขึ้นไป เป็นระดับที่ก่อให้เกิดความไม่พึงประสงค์ (Objectionable) และรำคาญ (Nuisance) อย่างไรก็ตาม McGinley (๒๐๐๐) รายงานว่าระดับความเข้มข้นกลิ่นที่ทำให้เกิดความรำคาญขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายปัจจัย เช่น ความทรงจำเกี่ยวกับเรื่องกลิ่นนั้น พื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม ประวัติการเจ็บป่วย สุขภาพกายและใจ เป็นต้น นอกจากนี้ การรับรู้กลิ่นและการตอบสนองต่อกลิ่นยังขึ้นอยู่กับความไวต่อการรับรู้กลิ่นซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ทำให้การรบกวนจากกลิ่นต่อประชาชนจะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลด้วย

(๔) ระดับความเข้มข้นกลิ่นและผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าประมาณร้อยละ ๕๐ ของประชาชนที่ได้รับความเข้มข้นกลิ่นที่ ๒ D/T ได้รับผลกระทบต่อสุขภาพ เมื่อความเข้มข้นกลิ่นสูงขึ้นตั้งแต่ ๔ D/T ขึ้นไป ผลปรากฏว่ามีประชาชนมากกว่าร้อยละ ๗๕ ได้รับผลกระทบต่อสุขภาพ ในบรรดาผู้ที่ได้รับผลกระทบต่อสุขภาพเหล่านี้ ลักษณะอาการที่แสดงออกส่วนใหญ่ คือ อาการปวดหัว คลื่นไส้ แสบจมูก น้ำมูกไหล และคันผิวหนัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hooiveld et al. (๒๐๑๕) ที่ศึกษาความรำคาญและสุขภาพของประชาชนจำนวน ๗๕๓ คนที่อาศัยใกล้กับฟาร์มเลี้ยงสุกร สัตว์ปีกและวัว และพบว่ากิจกรรมเลี้ยงสัตว์มีความสัมพันธ์กับความรำคาญในด้านกลิ่น สุขภาพโดยภาพรวม จำนวนคนป่วยเกี่ยวกับการหายใจ ระบบทางเดินอาหาร ระบบประสาทและกลุ่มอาการที่เกี่ยวข้องกับความเครียด นอกจากนี้ ประชาชนที่อาศัยใกล้กับฟาร์มที่เลี้ยงสุกรเป็นจำนวนมากจะมีความตึงเครียด หดหู่ โกรธ ฉะเฉื่อยและเหนื่อยล้ามากกว่าประชาชนในกลุ่มควบคุมอย่างมี

นัยสำคัญ (Schiffman et al, ๑๙๙๕) ทั้งนี้ ระดับกลิ่นที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น ระยะเวลาที่สัมผัส สุขภาพส่วนบุคคล ขนาดและสภาพร่างกาย เป็นต้น (McGinley; ๒๐๐๐)

(๕) ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเข้มข้นกลิ่นกับระดับความรำคาญและผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน พบว่าระดับความเข้มข้นกลิ่นในบรรยากาศที่บริเวณที่พักอาศัยของประชาชนโดยรอบแหล่งกำเนิดกลิ่นที่ถูกร้องเรียนมีความสัมพันธ์กับผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hooiveld et al. (๒๐๑๕) ที่ศึกษาความรำคาญและสุขภาพของประชาชนที่อาศัยใกล้กับฟาร์มเลี้ยงสุกร สัตว์ปีกและวัว และพบว่าการประกอบกิจการเลี้ยงสัตว์มีความสัมพันธ์กับความรำคาญในด้านกลิ่น สุขภาพโดยภาพรวม จำนวนคนป่วยเกี่ยวกับการหายใจ ระบบทางเดินอาหาร ระบบประสาทและกลุ่มอาการที่เกี่ยวข้องกับความเครียด ในขณะที่ระดับความเข้มข้นกลิ่นในบรรยากาศที่บริเวณที่พักอาศัยกลับไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความรำคาญของประชาชน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะระดับที่ทำให้เกิดความรำคาญต่อประชาชนนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ชนิดของสาร ความทรงจำเกี่ยวกับเรื่องกลิ่นนั้น พื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม ประวัติการเจ็บป่วย สุขภาพกายและใจ เป็นต้น (McGinley; ๒๐๐๐)

จากผลการศึกษาบ่งชี้ว่าที่ความเข้มข้นกลิ่นสูงขึ้นไปตั้งแต่ระดับ ๔ D/T ขึ้นไป พบว่ามีจำนวนประชาชนมากกว่าร้อยละ ๘๐ ระบุว่า จะทำการร้องเรียน สอดคล้องกับผลการศึกษาระดับความรำคาญและผลกระทบต่อสุขภาพที่พบว่ามีจำนวนประชาชนประมาณร้อยละ ๘๐ ระบุว่า ระดับความเข้มข้นกลิ่นที่ ๔ D/T ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพและมีความรำคาญตั้งแต่ระดับปานกลางขึ้นไป นอกจากนี้ ร้อยละ ๑๐๐ ของตัวอย่างกลิ่นทั้งหมดที่ระดับความเข้มข้นกลิ่นตั้งแต่ ๔ D/T ขึ้นไป จะมีระดับความรำคาญตั้งแต่ระดับ ๒ ขึ้นไปซึ่งเป็นสภาวะที่มีแนวโน้มจะก่อให้เกิดกลิ่นรบกวน สร้างความเดือดร้อนรำคาญต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงได้ ดังนั้น ค่าระดับความเข้มข้นกลิ่นที่แนะนำเพื่อใช้ในการบ่งชี้การก่อเหตุรำคาญจากการประกอบกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพบางประเภท สำหรับชุมชนและพื้นที่อยู่อาศัยของประชาชนไทยตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข คือ ค่าระดับความเข้มข้นกลิ่นที่ ๔ D/T แม้ว่าค่าความเข้มข้นกลิ่นที่ก่อให้เกิดเหตุรำคาญที่วิเคราะห์ได้จากการศึกษานี้จะช่วยอำนวยความสะดวกให้กับพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ซึ่งทำหน้าที่ในสอบสวนเหตุรำคาญใช้ประกอบดุลพินิจในการวินิจฉัยเหตุรำคาญได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตาม พนักงานเจ้าหน้าที่ก็ยังมีจำเป็นต้องเก็บข้อมูลชนิดและลักษณะของกลิ่น ความถี่และระยะเวลาการรับสัมผัสกลิ่น และจำนวนผู้ที่ได้รับผลกระทบเพื่อที่จะให้การวินิจฉัยเหตุรำคาญมีความถูกต้องและเป็นธรรมกับทางผู้ก่อเหตุรำคาญและผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด โดยเฉพาะในกรณีที่มีความเข้มข้นกลิ่นมีค่าต่ำกว่าขีดจำกัดในการตรวจวัดของเครื่องมือและระยะเวลาสั้นจนกระทั่งเครื่องมือไม่สามารถตรวจวัดได้

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าปัญหาเหตุรำคาญจากกลิ่นนั้น ส่วนใหญ่เกิดจากสถานประกอบการตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข การแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่มีประสิทธิภาพจึงควรให้ความสำคัญกับการป้องกันเหตุรำคาญที่ต้นเหตุ นั่นคือ การควบคุมสถานประกอบการให้ดำเนินกิจการเป็นไปตามมาตรฐาน หลักเกณฑ์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยเคร่งครัด ดังนั้น กรมอนามัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีนโยบายและมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเหตุรำคาญ โดยมุ่งเน้นการควบคุมสถานประกอบการที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงควรพัฒนาให้ อปท. มีระบบป้องกันและเฝ้าระวังเหตุรำคาญเพื่อป้องกันมิให้เหตุรำคาญเกิดขึ้น ซึ่งเป็นการป้องกันที่ต้นเหตุ และการสร้างความรอบรู้ถึงสิทธิของประชาชนจากปัญหาเหตุรำคาญ รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานในการจัดการเหตุรำคาญและการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุขในการควบคุมเหตุรำคาญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อให้การแก้ไขปัญหาเหตุรำคาญเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประชาชนได้รับคุ้มครองสุขภาพ

๑๓. กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาจากท่าน ผอ.สิริวรรณ จันทนจุลกะ ผู้อำนวยการสำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม ที่ให้โอกาสและสนับสนุนการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ผู้วิจัยขอขอบคุณนางสาวปริยัตย์ ใหม่เจริญศรี หัวหน้ากลุ่มพัฒนาอนามัยสิ่งแวดล้อมจากมลพิษ และเจ้าหน้าที่กลุ่มพัฒนาอนามัยสิ่งแวดล้อมจากมลพิษ สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม ที่ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และให้ความร่วมมือในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามเป็นไปด้วยดี ขอขอบคุณศูนย์อนามัยที่ ๑ - ๑๒ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบพื้นที่เป้าหมายการเก็บข้อมูลภาคสนาม ที่ได้ช่วยเหลือในการประสานและพิจารณาคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผศ.ดร.ธนาศรี สีหะบุตร ภาควิชาวิทยาศาสตร์อนามัยสิ่งแวดล้อม คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งเป็นที่ปรึกษาการดำเนินโครงการศึกษาวิจัยนี้จนสำเร็จลุล่วง รวมถึงได้ให้ความกรุณาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ข้อเสนอแนะ กรอบแนวทางการศึกษา รวมถึงให้คำปรึกษาคำแนะนำทางวิชาการต่างๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

๑๔. เอกสาร/เว็บไซต์อ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. สถิติการร้องเรียนปัญหามลพิษ [อินเทอร์เน็ต]. [ปรับปรุงเมื่อ ๖ สิงหาคม ๒๕๕๘; เข้าถึงเมื่อ ๒๙ เมษายน ๒๕๕๙]. เข้าถึงได้จาก:http://www.pcd.go.th/info_serv/poll๒_stat๒๕๕๗.html
- กรมควบคุมมลพิษ. รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทยปี ๒๕๕๘ [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อ ๒ ธันวาคม ๒๕๕๙]. เข้าถึงได้จาก: http://www.pcd.go.th/public/Publications/print_report.cfm?task=pcdreport-๕๘final
- Environmental Protection Department, The Government of the Hong Kong Special Administrative Region. Pollution complaint statistics [Internet]. [cited 2016 Apr 13]. Available from: http://www.epd.gov.hk/epd/english/laws_regulations/Enforcement/pollution_complaints_statistics_2013.html.
- Hooiveld M., Dijk CE., Sman-de Beer F., et al. 2015. Odor annoyance in the neighbourhood of livestock farming-percieved health and health care seeking behavior. *Animal of Agricultural and Environmental Medicine*, 1:55-61
- Lebrero R, Bouchy L, Stuetz RM, and Munoz R. Odor assessment and management in wastewater treatment plants: a review. *CRIT REV ENV SCI TEC*. 2011; 10: 915-50.
- McGinley CM, Mahin TD and Pope RJ. Elements of successful odor/odour laws. Preprinted copy to be present at WEF Odor / VOC 2000 Specialty Conference; 2000 April16-19; Cincinnati, OH, USA.
- Nicel JA. Assessmet and regulation of odour impacts. *Atmos Environ*. 2009; 43(1): 196-206. NIH (National Institutes of Health). Toxicology Data Network [Internet]. 2016 [cited 2016 Apr 1]. Available from: <http://chem.sis.nlm.nih.gov/chemidplus/rn/83-34-1>
- Pillai SM, Parcsi G, Wang X, Gallagher E, Dunlop M, Stuetz RM. Direct headspace analysis of broiler chicken litter odorants. *Chem Eng Trans*. 2010; 23:207-212.
- Schiffman SS., Miller EAS., Saggs MS., Graham BG. (1995). The effect of environmental odors emanating from commercial swine operations on the mood of nearby residents. *Brain Research Bulletin*. 37, 369-75.
- St Croix Sensory, Inc. A review of the science and technology of odor measurement [Interet]. 2005 [cited 2016 Apr 1]. Available from: [http:// www.iowadnr.gov/Portals/idnr/uploads/air/odor_measurement.pdf](http://www.iowadnr.gov/Portals/idnr/uploads/air/odor_measurement.pdf).

ขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

ลงชื่อ .....
(นายทัยธัช หิรัญเรือง)
ผู้เสนอผลงาน
..... / ..... / .....

ขอรับรองว่าสัดส่วนหรือลักษณะงานในการดำเนินการของผู้เสนอข้างต้นถูกต้องกับความเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ .....
(นางสาวปริญญ์ ใหม่เจริญศรี)
ผู้ร่วมดำเนินการ
..... / ..... / .....

ลงชื่อ .....
(นายตวงสิทธิ์ วิมุกตายน)
ผู้ร่วมดำเนินการ
..... / ..... / .....

ได้ตรวจสอบแล้วขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นถูกต้องตรงกับความเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ .....
(นายประโชติ กราบกราน)
นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการพิเศษ
หัวหน้ากลุ่มพัฒนาการสุขภาพ
..... / ..... / .....

ลงชื่อ .....
(นายสมชาย ตู่แก้ว)
ผู้อำนวยการสำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม
..... / ..... / .....